

*Яценко О.М., доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародної торгівлі
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Невзгляд Н.Г. та Невзгляд А.Г., магістри
факультету Міжнародна економіка і менеджмент
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті досліджено стратегічні напрями розвитку експортного потенціалу аграрного сектора України в кризових умовах з метою обґрунтування напрямів диверсифікації ринків збуту. Розглянуто чинники, що сприяють розвитку аграрної економіки країни та фактори, що перешикоджають збільшенню виробництва й нарощуванню експорту. Метою дослідження є визначення пріоритетних ринків реалізації експортного потенціалу аграрного сектора України в кризових умовах та посиленні глобальних викликів. Обґрунтовано перспективність регіону країн Перської затоки, як одного з стратегічних напрямів реалізації експортного потенціалу вітчизняного аграрного сектора.

Ключові слова: експортний потенціал, аграрний сектор, диверсифікація ринків, країни Перської затоки.

Постановка проблеми. В результаті глобалізації світова економіка стає єдиною цілісною, функціонально та інституційно-структурованою багаторівневою системою, характерною ознакою якої є асиметричний розвиток її елементів, зумовлений різницею явних і латентних потенціалів. Ключовим завданням за цих умов є забезпечення функціонування національних економік та їх секторів у довгостроковій перспективі і мінімізація ризиків. В сучасних умовах розвитку світового господарства для України є пріоритетним поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків з країнами Європейського Союзу, проте для гармонізації та стабілізації позиції країни в системі міжнародних координат необхідна диверсифікація країн-партнерів з метою уникнення залежності від конкретного регіону. Країни Перської затоки є порівняно не вивченим ринком збуту для українських аграрних товаровиробників, проте зазначений регіон міг би реалізувати експортний потенціал країни, зокрема і її аграрного сектора. Наразі відносини України та країн Перської затоки характеризується незначним товарооборотом, проте сальдо торговельного балансу позитивне, а експорт суттєво переважає над імпортом. Основними детермінантами успіху в умовах глобального поступу стають структурна перебудова зовнішньоекономічного потенціалу зі стратегічною орієнтацією на експорт конкурентоспроможної агропродовольчої продукції та визначення перспективних ринків збуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення глобальної моделі розвитку, впливу глобалізації економіки на структурізацію і трансформацію ринкових відносин, визначення місця, перспектив і напрямів адаптації України до цих процесів присвятили свої праці вітчизняні вчені Абумуфрех М. [1], Волович О.О. [3], Коміренко В. І. [4], Кундицький О.О. [5], Сайкевич М.І., Сайкевич О.Д. [9]. В основу їхніх праць покладені питання формування аграрного ринку та вдосконалення економічного механізму його функціонування. Проте представляють інтерес питання розвитку та реалізації експортного потенціалу аграрного сектора України до країн регіону Перської затоки. Ці положення обумовили вибір теми

дослідження, її логіку і структуру.

Метою дослідження є визначення пріоритетних ринків реалізації експортного потенціалу аграрного сектора України в кризових умовах та посиленні глобальних викликів.

Актуальність. Порушення стабільності та раптова криза в Україні змушують державу, виробників та інвесторів шукати нові напрями розвитку країни та диверсифікувати ринки збуту. Особливу увагу привертає аграрний сектор економіки, який характеризується потужним експортним потенціалом. Незважаючи на анексію півострова та бойові дії в зоні проведення антитерористичної операції, аграрний сектор найлегше відреагував на дестабілізаційні процеси в країні. Тож зовнішньоекономічне становище аграрного сектора є визначальним на даному етапі розвитку України, а його експортний потенціал може стати першим поштовхом до виходу з кризи.

Виклад основного матеріалу. В кризових умовах проявляються сильні та слабкі сторони економіки країни, а в умовах інтервенції з боку Російської Федерації аграрний сектор України проявив себе як найбільш стійкий. У 2014 р. порівняно з 2013 р. спад виробництва у секторі відбувся лише на 2%, це найменший показник у порівнянні з іншими секторами економіки. Реалізація експортного потенціалу аграрного сектора може стабілізувати економіку та закласти підґрунтя розвитку інших секторів за рахунок міжсекторального узгодження.

Нарощування і реалізація експортного потенціалу забезпечує господарську систему експортною виручкою і чим гостріші потреби, які здатна забезпечити експортна виручка, тим більші обсяги ресурсів господарська система готова спрямувати на здійснення експорту. Відповідно, ефективність такого експорту, спрямованість та інтенсивність заходів управління експортним потенціалом будуть визначатися через призму цілей, заради яких потрібні валютні надходження [9; 10].

Результати теоретичних досліджень дозволять визначити експортний потенціал аграрного сектора як реальну або латентну здатність економічного суб'єкта виробляти конкурентоспроможні агропродовольчі товари та послуги, використовуючи при цьому як власні, так і запозичені ресурси та реалізувати ці результати виробництва на потенційних зовнішніх ринках, без шкоди для вітчизняного ринку. Зважаючи на це експортний потенціал аграрної галузі України базується на: 1) забезпеченості понад 32 млн. гектарів орних земель; 2) третині світового чорнозему; 3) близько 25 % ВВП України, що забезпечується агропромисловим комплексом; 4) наявності кваліфікованої робочої сили; 5) сприятливих кліматичних умовах та наявності природно-ресурсного потенціалу; 6) широкій диверсифікації експорту (наприклад, експорт зерна до 90 країн світу); 7) продовженні торговельних преференцій від ЄС до 2016 року.

Аграрне виробництво завжди було сильною стороною економіки України і сальдо торговельного балансу імпорту та експорту товарів сільськогосподарства за останні 4 роки було позитивним (табл.1). Загалом Україна експортувала сільськогосподарської продукції у 2014 р. на суму понад 16 млрд. дол. США, тоді як імпорт складає лише 6 млрд. дол. США.

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі України товарами сільськогосподарства у 2011-2014 рр., млрд. дол. США

Рік	Експорт товарів с.-г.	Імпорт товарів с.-г.	Сальдо торговельного балансу
2011	12,8	6,3	6,5
2012	17,9	7,5	10,4
2013	17,0	8,2	8,8
2014	16,7	6,1	10,6
2014/2011	130,2	95,4	164,5

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики України [6].

В дослідженні здійснено аналіз динаміки товарної структури експорту сільськогосподарських продуктів, що певною мірою дозволяє визначити реалізований експортний потенціал

і перспективні експортоорієнтовані групи товарів. Найбільшу частину експорту аграрного сектора вже протягом трьох років складає рослинництво – 52% на суму понад 8,7 млрд. дол. США, 23% становить експорт жирів та олій рослинного і тваринного походження на суму 3,8 млрд. дол. США (рис. 1). Варто зазначити, що з 2011 р. по 2013 р. спостерігався щорічний спад експорту цієї групи товарів на 3%, проте в 2014 р. він зріс на 2%, що пояснюється високим попитом на соняшникову олію та зменшенням попиту на готові харчові продукти, які склали 19% в 2014 р. (3,1 млрд. дол. США), як наслідок зменшення зовнішньоторговельного обороту з Російською Федерацією. Експорт живих тварин та продуктів тваринного походження є найменшою категорією в 6% і складає лише 1 млрд. дол. США, що пояснюється попитом на продукцію на вітчизняному ринку та складністю виходу на зарубіжні ринки.

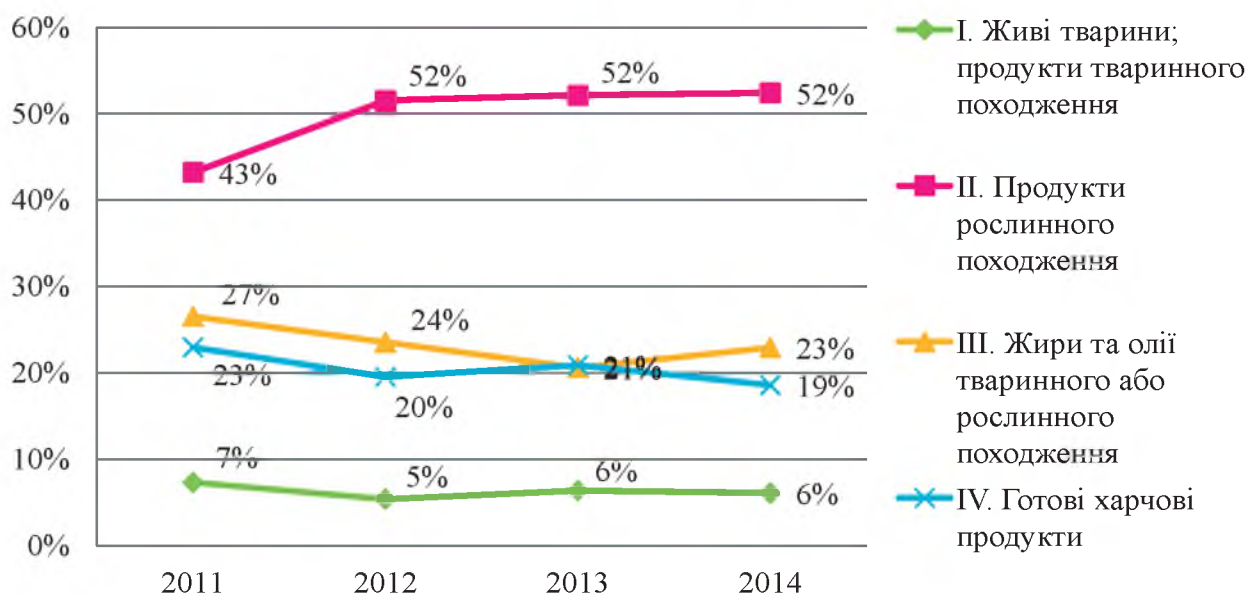

Рис. 1. Товарна структура експорту сільськогосподарських продуктів України в 2011-2014 рр., %

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України [6].

Зважаючи на сприятливі для сільського господарства природно-кліматичні умови і наявну сировинну базу в Україні, держава стала світовим лідером з вирощування вишні та соняшникового насіння, посідає третє місце з вирощування смородини, четверте з агрусу та картоплі. Входить в десятку виробників грецьких горіхів, гірчиці, кукурудзи, моркви, огірків і корнішонів, жита, капусти, малини, цукрового буряка, ячменю, абрикосу, гороху, рапсу, черешні, насіння льону, соєвих бобів, часнику та пшениці. Проте далеко не всі товари, що виробляють на території України, експортуються, більша частина з них використовується для споживання в межах країни [11]. Головними експортними категоріями України є соняшникова олія, кукурудза, ячмінь, яйця висушені (ячний порошок), соя, натуральний мед, пшениця та жито [13].

Загалом вивчаючи аграрний сектор України в дослідженні був проведений PESTLE-аналіз країни, оскільки розвиток економіки в Україні дуже тісно пов'язаний з політичною стабільністю, законодавчою базою та впровадженням нових технологій (табл. 2).

З політичної точки зору перевагами для розвитку експортного потенціалу аграрного сектора України є підписання Угоди про асоційоване членство в ЄС та подовження останнім преференцій до 2016 року, а от негативним фактором впливу стає інтервенція Російської Федерації, хитка політична система та відсутність економічних науково-обґрунтованих реформ і значний вплив політичних факторів перешкоджає процесу їх реалізації.

Економічними плюсами України в аграрному секторі є переважання експорту над імпортом у два рази, проте більшість експортованого товару сировина, а система логістики і зберігання врожаїв потребує вдосконалення. Значна державна підтримка США та ЄС своїх національних товаровиробників знижує конкурентоспроможність української аграрної продукції на світовому ринку, а негативний інвестиційний імідж України уповільнює розвиток виробництва.

В соціальній сфері існує загроза розростання великих агрохолдингів, що може спричинити безробіття селян, до того ж зараз заробітна плата у робітників, задіяних у сільському господарстві, порівняно мала [5]. Проте імідж професії зростає і більш ніж 3,6 млн. населення зайняті в сільськогосподарському виробництві.

В технологічному аспекті безперечним плюсом є зростання зацікавленості виробників у екологічних товарах, поширюється органічне землеробство. Проте законодавчі прогалини в сфері генної інженерії, відсутність технічних норм перешкоджають розвитку аграрного сектора. До того ж обладнання на підприємствах застаріле, малоефективне, тому збільшення обсягів виробництва відбувається екстенсивним способом.

Таблиця 2

PESTLE-аналіз експортного потенціалу аграрного сектора України

	Переваги	Недоліки
Political	<ul style="list-style-type: none"> - підписання угоди про Асоціацію з ЄС та меморандум про взаєморозуміння щодо Діалогу з аграрних питань між Міністерством аграрної політики та продовольства України і Генеральним Директоратом Європейської Комісії «Сільське господарство та розвиток сільської місцевості»; - політика державної підтримки нарощування зерновиробництва; - продовження торговельних преференцій від ЄС до 2016 року; - співпраця з міжнародними інституціями (ФАО та ін.); 	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільна політична ситуація в країні; - надмірний вплив політичних факторів; - військова інтервенція з боку Російської Федерації; - відсутність достатнього рівня наукового обґрунтування економічних реформ; - поширення практики вжиття обмежувальних та протекціоністських заходів з боку окремих країн та провідних транснаціональних корпорацій;
Economic	<ul style="list-style-type: none"> - введення системи аграрних розписок; - фіксований сільськогосподарський податок; - експорт зерна здійснюється до 90 країн світу; 	<ul style="list-style-type: none"> - складна система реєстрації прав оренди земель сільськогосподарського призначення; - малоефективна система логістики; - низький рівень державної підтримки; - негативний інвестиційний імідж країни; - низький рівень капіталізації прибутків підприємств; - нецільове використання амортизаційних фондів; - відсутність дієвих механізмів страхування інвестиційних ризиків; - здійснення розрахунків з експортних операцій через офшорні компанії та ухилення від податків;
Social	<ul style="list-style-type: none"> - понад 14 мільйонів українців проживають у сільській місцевості; - понад 3,6 мільйонів громадян зайняті у сільськогосподарському виробництві; - зростання престижу роботи аграріїв; 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток великих агрохолдингів створює ризик збільшення безробіття на селі; - необхідність реформування аграрної науки та освіти, - одна з найнижчих середніх заробітних плат у галузі сільського господарства;
Technological	<ul style="list-style-type: none"> - зростання інтересу до виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції, вирощеної за принципом органічного землеробства; - імпорт інноваційної техніки та технологій, що знижує собівартість; - часткова інформатизація сільського господарства; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність законодавчої бази, що регулює ГМО; - технологічна застарілість більшості підприємств; - переважання екстенсивного способу виробництва сільськогосподарської продукції; - низький рівень ефективності в галузі;
Legal	<ul style="list-style-type: none"> - державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р.; - стратегії розвитку аграрного сектора економіки на період до 2020 р.; 	<ul style="list-style-type: none"> - низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів; - незавершеність земельної реформи; - недостатній розвиток національних систем сертифікації і контролю якості експортної продукції;
Environmental	<ul style="list-style-type: none"> - 70% території України займають сільськогосподарські угіддя, понад 17% – ліси і лісовкриті площі; - сприятливий для сільського господарства клімат; - великі запаси чорнозему; - значна забезпеченість водними ресурсами; - вигідне географічне розташування країни. 	<ul style="list-style-type: none"> - внесення недостатньої кількості органічних добрив; - зменшення родючості ґрунтів за останні 20 років на 3,14%; - повсюдне недотримання сівозмін; - неконтрольоване зниження рівня ґрунтових вод; - деградація земель внаслідок ерозії, забруднення, втрати родючого шару; - значна територія радіаційно забруднена.

Джерело: авторські дослідження

В законодавстві наявні стратегії розвитку аграрного сектора та державна програма розвитку села на 2015 р. сприяють підвищенню експортного потенціалу країни, але низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів, нестабільність законодавчої бази та незавершеність земельної реформи перешкоджають припливу в країну капіталів для розвитку виробництва, підвищення його ефективності.

З точки зору навколишнього середовища, то воно надзвичайно сприятливе для розвитку сільського господарства, країна багата чорноземами, клімат помірний, без раптових перепадів температур, а також висока забезпеченість водними ресурсами. Проте внесення недостатньої кількості органічних добрив, недотримання сівозмін, зниження рівня ґрунтових вод та ерозія ґрунтів призвело до зменшення родючості земель на 3% за останні 20 років.

В дослідженні вивчено географічну структуру експорту України, виділено три основні регіони – це країни СНД, Європа та Азія (рис. 2).

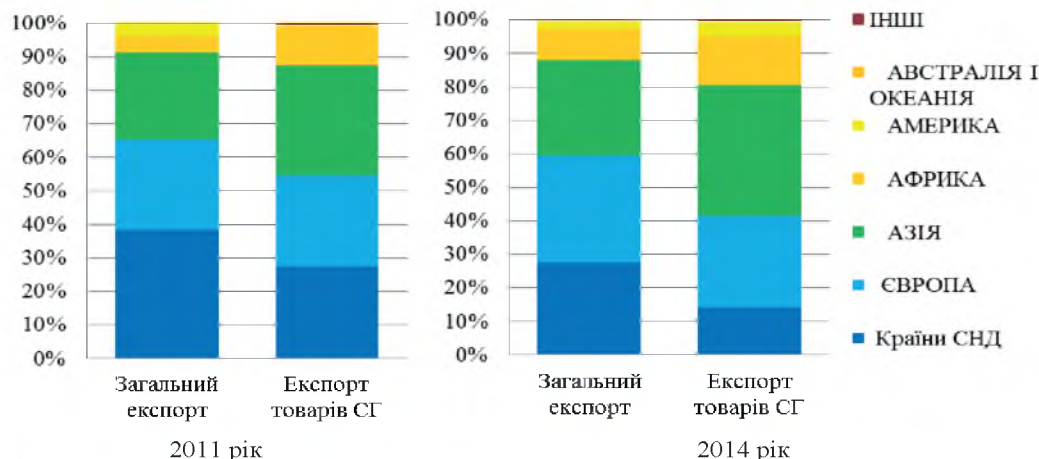

Рис. 2. Географічна структура експорту України в 2011 р. та 2014 р., %

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України [6]

За даними 2011 р. на СНД припадало 38,5% від загального експорту та експорту товарів аграрного виробництва 27,4%; відносно Європи, то відсоток від загального експорту та експорту товарів сільського виробництва майже однаковий і склав 27,1%. Третім важливим регіоном є Азія, на яку припадало 26% загального експорту в 2011 р. і майже 33% сільськогосподарського.

Досліджуючи статистичні дані 2014 р. помітно, що країни СНД складають лише 27% загального і 14% сільськогосподарського експорту, тоді як в Європі ці показники склали 32% і 27% відповідно. За чотири роки Україна суттєво розширила свій доступ на азійський ринок і тепер цей регіон займає 28% загального експорту і 39% товарів сільського господарства (рис. 2). Таким чином можемо зробити висновок, що Азія для України є перспективним ринком збуту та представляє можливість реалізації експортного потенціалу, особливо для аграрного сектора. Основними імпортерами в регіоні є Індія, Китай, Туреччина та країни Перської затоки (рис. 3).

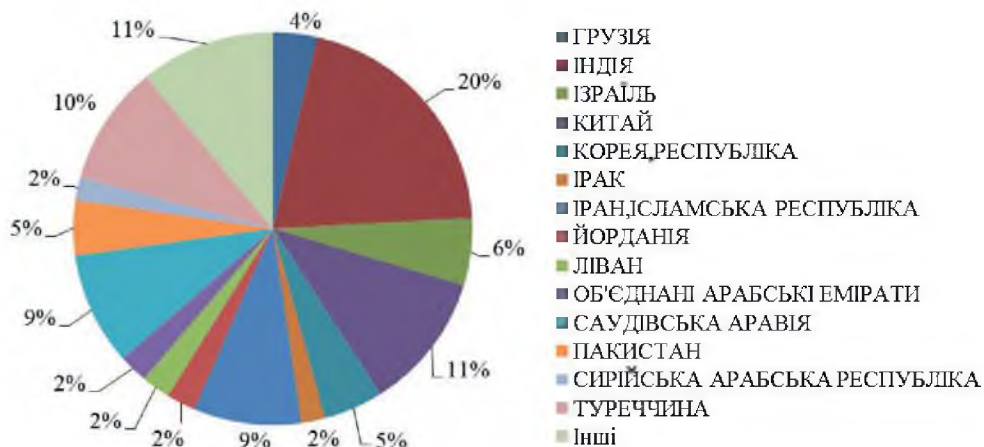

Рис. 3. Географічна структура експорту товарів сільського господарства України в країни Азії в 2014 р., %

Джерело: побудовано на основі даних Державної служби статистики України [6].

В результаті дослідження обґрунтовано та запропоновано регіон країн Перської затоки, як стратегічний напрям розвитку експортного потенціалу України. Значення цього регіону для України обумовлюється значним потенціалом для взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва [2], адже країни Перської затоки в середньому на 90 % залежать від імпорту сільськогосподарської продукції. За даними Світового банку, лише Королівство Саудівська Аравія задовольняє власні потреби на 20%, самозабезпечення ж інших країн не перевищує 10%. Зараз цей регіон активно розвивається, збільшується кількість населення і відповідно збільшується попит на якісні товари харчування. Арабські країни Перської затоки є одним із найбільших у світі резервуарів вільних капіталів. Це обумовлює зацікавленість України бути залученою до виробничої, валютно-економічної і торговельної діяльності в регіоні [3].

В дослідженні було проведено SWOT-аналіз співпраці України з країнами Перської затоки (рис. 4). Проаналізувавши сильні та слабкі сторони відносин України та країн Перської затоки очевидно, що переваг більше ніж недоліків, а сертифікація товарів спрощується експортним досвідом України на ринку ЄС. Відносно конфліктності регіону, то поділяємо думку з В. І. Коміренко і О. В. Гончарова, які вважають, що попри балансування у відносинах з Ізраїлем та арабськими країнами, Україна може відіграти певну роль у мирному процесі на Близькому Сході, зокрема у мирному врегулюванні палестинсько-ізраїльського конфлікту. Залучення української сторони може мати позитивний ефект завдяки тому, що в історичному аспекті відносини арабських країн та України ніколи не були проблемними, на відміну від відносин із країнами-метрополіями Францією, Великобританією та США [4, с. 35].

На Близькому Сході Україна має широкі можливості збуту своїх агропродовольчих товарів, які потенційно можуть бути конкурентоспроможними в зазначеному регіоні. В країнах Близького Сходу, а особливо в країнах Перської затоки найбільш затребуваними наразі є курятина, курячі яйця, кондитерські вироби, рослинні олії та маргарин. Найбільш перспективними, хоч ще і недостатньо сформованими, є напрями експорту риби та молочної продукції, зокрема масла, вершків, сухого молока, сирів та морозива.

Незважаючи на те, що на даному ринку існує такий специфічний вид обмеження, як необхідність сертифікації продукції стосовно того чи відповідає вона нормам шаріату і чи може вживатись мусульманським населенням. Втім такі компанії, як Рошен, АВК, Лакталіс-Україна, Гадяч Сир, ПАТ «Козятинський м'ясокомбінат», Миронівський хлібопродукт, Агропромгрупа «Пан Курчак», Комплекс Агромарс, компанія «Група Креатив» вже отримали сертифікацію халяль. Більшість з них здійснює поставки на ринок Кувейту, ОАЕЮ, Ємену, Єгипту. Наразі МХП докладає зусиль аби отримати сертифікацію і на ринок Саудівської Аравії.

Висновки. В результаті дослідження можна зробити висновок, що, в межах відносин України та країн Перської затоки, перша може очікувати залучення іноземних інвестицій, особливо в аграрний сектор. Така торгова співпраця дозволить диверсифікувати структуру експорту вітчизняних товарів сільськогосподарського виробництва, а також розширить експортний потенціал України.

Формуючи власні експортні стратегії виходу на близькосхідний ринок виробники мають враховувати, що існує два шляхи імпорту товарів в країни Перської затоки. Перший спосіб здійснюється через реекспортні поставки спеціалізованими компаніями Лівану, а інший варіант передбачає спільне підприємництво з країнами Перської затоки.

Загалом же Україна має гарні кліматичні умови та природні й трудові ресурси для розвитку експортного потенціалу аграрного сектора економіки, проте існує багато проблем. Значний вплив політичних факторів та корупція перешкоджають розвитку та реалізації експортного потенціалу. Наразі держава може зберегти європейські ринки і географічно диверсифікувати азійські, проте без державного регулювання спроби виробників можуть бути марними, тож стабілізація політичної системи та збереження унітарності держави виходять на перший план в розвитку будь-якого сектора економіки.

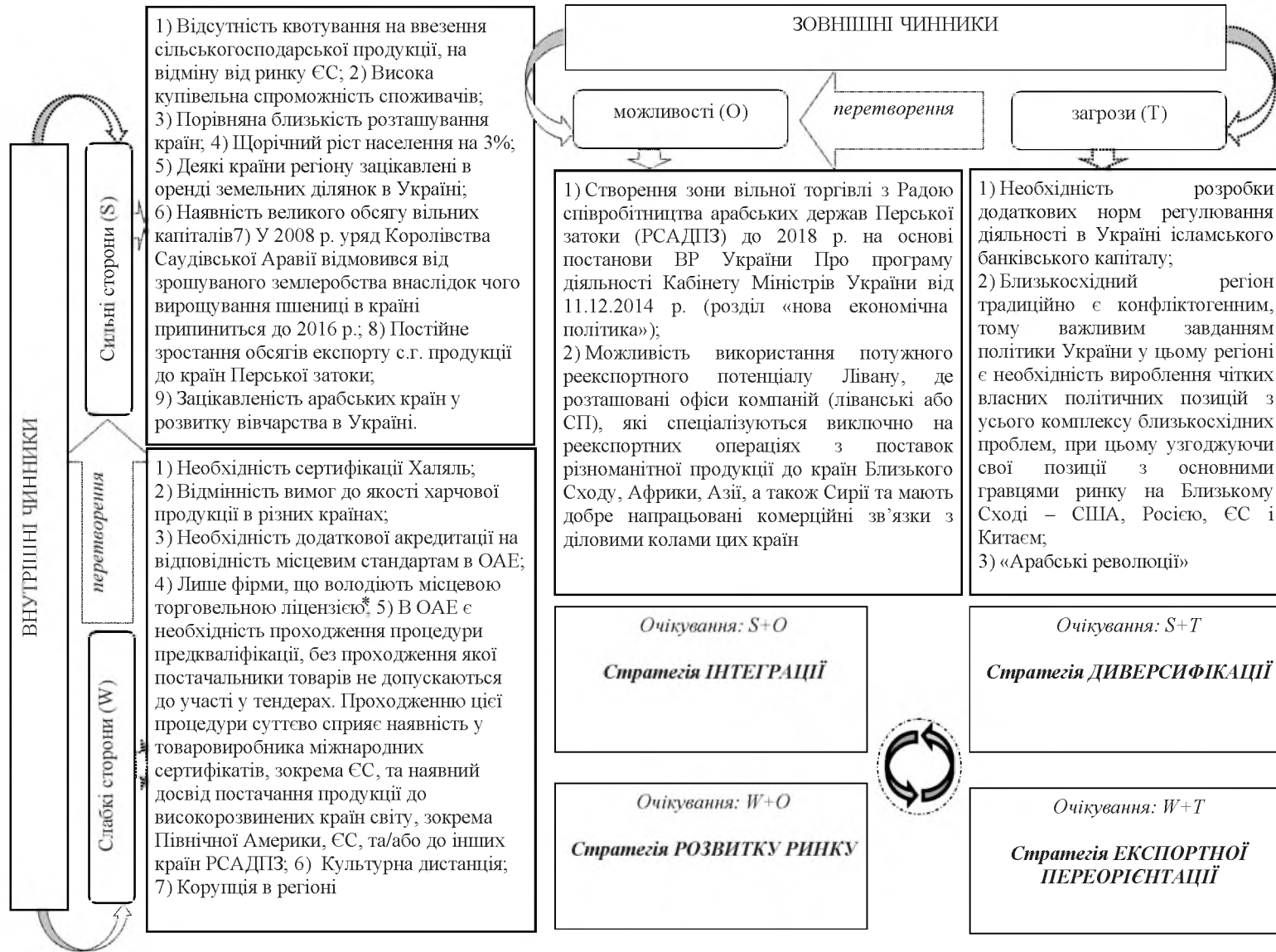

Рис. 4. SWOT-аналіз співпраці України та країн Перської затоки.

Джерело: власні дослідження, доповнення та систематизація [1; 4; 7; 8; 12].

* Лише фірми, що володіють місцевою торговельною ліцензією мають право на імпорту продукції до ОАЕ, її можуть отримати тільки місцеві компанії або ті 51% яких належить місцевим компаніям або громадянам ОАЕ (виключення складає імпорту до вільних економічних зон країни).

Список використаної літератури

1. Абумуфрех М. Зовнішньоекономічні відносини України з країнами Перської затоки : дис. канд. ек. наук : 08.00.02 / Абумуфрех Мурад Махмуд Хасан – Львів, 2014. – 203 с.
2. Абумуфрех М. Порівняльна товарна і географічна структура експорту та імпорту України і держав Перської затоки / Мурад Абумуфрех. // Збірник наукових праць ЧДТУ Серія: Економічні науки. – 2014. – №37. – С. 27–33.
3. Волович О. О. Стратегія активізації співпраці України з державами Перської затоки: аналітична доповідь / О. О. Волович, Ж. Б. Ігошина, В. В. Макух, А. С. Поспелов, Г. В. Шелест; за ред. О. О. Воловича. – Одеса : Фенікс, 2011. – 90 с.
4. Коміренко В. І. Особливості економічного співробітництва між Україною та Саудівською Аравією [Електронний ресурс] / В. І. Коміренко, О. В. Гончаров // Сучасні питання економіки і права. – 2011. – Вип. 1. – С. 34-38. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Sper_2011_1_9.pdf
5. Кундицький О. О., Чинники розвитку підприємств аграрного сектора України / О. О. Кундицький, Н. С. Чопко. // Економіка и управление. – 2012. – №6. – С. 54–58.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Перелік товарів критичного імпорту для окремих країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zhytomyr-rda.gov.ua/images/mod_pages/Zagal_niy_krit__mport_16_10_2014.doc
8. Політичні відносини між Україною та ОАЕ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uae.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ae/diplomacy>
9. Сайкевич М. І. Експортний потенціал сільськогосподарських підприємств / М. І. Сайкевич, О. Д. Сайкевич // Інноваційна економіка. – 2013. – №41. – С. 104–110.
10. Яценко О. М. Застосування графічних моделей для оцінки результатів Європейської інтеграції в аграрному секторі регіону / О. М. Яценко, М. І. Сайкевич // Наук. вісник Нац. аграр. ун-ту. – 2007. – Вип. 110; ч. 1. – С. 54 – 58.
11. FAOSTAT. – [Electronic resource]. - Mode of access: <http://faostat.fao.org>
12. The export process for saudi arabia [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.export2saudi.com/about>
13. Trade Map, List of exporters for the selected product – [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx

*Yatsenko O.M., Doctor of Economics,
Professor of International Trade Department
Kyiv national economic university named after Vadym Hetman*

*Nevzghliad N.H. and Nevzghliad A.H.,
Master Degree of international economics and management faculty
Kyiv national economic university named after Vadym Hetman*

DEVELOPMENT OF UKRAINIAN AGRICULTURE EXPORT POTENTIAL UNDER CONDITIONS OF GLOBALIZATION

***Abstract.** In this article the strategic directions of export potential of Ukraine's agricultural sector in crisis was researched to prove the directions of markets diversification. The article reviews factors contributing to the development of the country's agricultural economy and the factors that prevent the increase of production and export growth. The research aims to identify priority markets for the export potential of Ukraine's agricultural sector in crisis and increasing global challenges. Also in the article was grounded the perspective of Gulf region as one of the strategic directions of export potential realization of the domestic agricultural sector.*

Keywords: *export potential, agricultural sector, market diversification, Arab states of the Persian Gulf*

References

1. Abumufrekh M. Zovnishn'oekonomichni vidnosyny Ukrainy z krayinamy Pers'koyi zatoky : dys. kand. ek. nauk : 08.00.02 / Abumufrekh Murad Makhmud Khasan – L'viv, 2014. – 203 s.
2. Abumufrekh M. Porivnyal'na tovarna i heohrafichna struktura eksportu ta importu Ukrainy i derzhav pers'koyi zatoky / Murad Abumufrekh. // Zbirnyk naukovykh prats' ChDTU Seriya: Ekonomichni nauky. – 2014. – №37. – S. 27–33.
3. Volovych O. O. Stratehiya aktyvizatsiyi spivpratsi Ukrainy z derzhavamy Pers'koyi zatoky : analychna dopovid' / O. O. Volovych, Zh. B. Ihoshyna, V. V. Makukh, A. S. Pospyelov, H. V. Shelest ; za red. O. O. Volovycha. – Odesa : Feniks, 2011. – 90 s.
4. Komirenko V. I. Osoblyvosti ekonomichnoho spivrobitnytstva mizh Ukrainoyu ta Saudiv's'koyu Araviyeyu [Elektronnyy resurs] / V. I. Komirenko, O. V. Honcharov // Suchasni pytannya ekonomiky i prava. – 2011. – Vyp. 1. – S. 34-38. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Spep_2011_1_9.pdf
5. Kundyt's'kyy O. O., Chynnyky rozvytku pidpryyemstv ahrarnoho sektora Ukrainy / O. O. Kundyt's'kyy, N. S. Chopko // Ekonomyka y upravlyenye. – 2012. – №6. – S. 54–58.
6. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Perelik tovariv krytychnoho importu dlya okremykh krayin svitu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.zhytomyr-rda.gov.ua/images/mod_pages/Zagal_niy_krit__mport_16_10_2014.doc
8. Politychni vidnosyny mizh Ukrainoyu ta OAE [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://uae.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ae/diplomacy>
9. Saykevych M. I. Eksportnyy potentsial sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv / M. I. Saykevych, O. D. Saykevych. // Innovatsiyna ekonomika. – 2013. – №41. – S. 104–110.
10. Yatsenko O. M. Zastosuvannya hrafichnykh modeley dlya otsinky rezul'tativ Yevropeys'koyi intehtratsiyi v ahrarnomu sektori rehionu / O. M. Yatsenko, M. I. Saykevych // Nauk. visnyk Nats. ahrar. un-tu. – 2007. – Vyp. 110; ch. 1. – S. 54 – 58. (0,2 d.a.)
11. FAOSTAT [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://faostat.fao.org>
12. The export process for saudi arabia [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.export2saudi.com/about>
13. Trade Map, List of exporters for the selected product [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx

*Яценко А.Н., доктор экономических наук,
профессор кафедры международной торговли
ГВУЗ «Киевский национальный экономический
университет имени Вадима Гетьмана»*

*Невзгляд Н.Г. и Невзгляд А.Г., магистры
факультета Международная экономика и менеджмент
ГВУЗ «Киевский национальный экономический
университет имени Вадима Гетьмана»*

РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Аннотация. В статье исследованы стратегические направления развития экспортного

потенциала аграрного сектора України в кризисних умовах з метою обґрунтування напрямків диверсифікації ринків збуту. Розглянуті фактори, що сприяють розвитку аграрної економіки країни і фактори, що перешкоджають збільшенню виробництва і нарощуванню експорту. Метою дослідження є визначення пріоритетних ринків реалізації експортного потенціалу аграрного сектора України в кризисних умовах і посиленні глобальних викликів. Обґрунтовано перспективність регіону країн Персидського залив, як одного з стратегічних напрямків реалізації експортного потенціалу вітчизняного аграрного сектора.

Ключевые слова: експортний потенціал, аграрний сектор, диверсифікація ринків, країни Персидського залив.